

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Strus (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa M. J.

przeciwko M. S.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną i zapłatę ,

na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 lutego 2008 r.,

na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Okręgowy w S.

postanowieniem z dnia 13 listopada 2007 r.,

"1. Czy warunkiem odpowiedzialności na podstawie art. 415 k.c. osoby trzeciej, która uzyskała korzyść majątkową wskutek czynności prawnej dłużnika, dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, a następnie wyzbyła się tej korzyści, jest uprzednie ustalenie przesłanek jej odpowiedzialności opartych na przepisie art. 527 i następnych k.c. i czy w takiej sytuacji Sąd opiera się na domniemaniach wynikających z tych przepisów;

2. czy osoba trzecia może powołać się na ograniczenie swej odpowiedzialności, wskazując, że z uzyskanej korzyści dłużnik zaspokoił innych wierzycieli, a jeżeli tak jak daleko sięga to ograniczenie ?"

odmawia podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawne powstały przy rozpoznawaniu przez Sąd Okręgowy w S. apelacji powoda M. J. od wyroku Sądu Rejonowego, umarzającego postępowanie w przedmiocie uznania czynności prawnej za bezskuteczną, oraz oddalającego powództwo o zapłatę kwoty 61.000 zł.

Powód domagał się w pozwie uznania za bezskuteczną, umowy sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu zawartej między pozwanym M. S., a K. S., w celu zaspokojenia jego wierzytelności w stosunku do K. S. wynikających z nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w K. z dnia 28 stycznia 2005 r., w kwocie 244.854,32 zł. Następnie w miejsce pierwotnego roszczenia zgłosił na podstawie art. 415 k.c. żądanie zasądzenia od pozwanego kwoty 61.000 zł tytułem naprawienia szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przez pozbawienie powoda możliwości zaspokojenia jego wierzytelności z prawa do lokalu.

Sąd Rejonowy ustalił, że objęta nakazem zapłaty należność stanowi nieuiszczoną przez K. S. cenę towarów zakupionych w ramach wcześniej prowadzonej działalności gospodarczej wraz z ustawowymi odsetkami. We wrześniu 2005 r. komornik zawiadomił powoda o bezskuteczności egzekucji prowadzonej wobec dłużniczki K. S. na podstawie nakazu zapłaty. Dłużniczka nie prowadzi działalności gospodarczej od listopada 2004 r., utrzymuje się z emerytury w kwocie 921,66 zł i nie ma możliwości spłaty zadłużenia. Pod koniec 2004 r. K. S. sprzedała swojemu synowi pozwanemu M. S. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego. Pieniądze uzyskane ze sprzedaży przeznaczyła na spłatę zadłużenia z tytułu opłat na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, na fundusz świadczeń pracowniczych, oraz z tytułu należności podatkowych i zaległych wynagrodzeń pracowniczych. W dniu 28 października 2005 r. pozwany dokonał sprzedaży nabytego od dłużniczki spółdzielczego prawa do lokalu na rzecz osoby trzeciej.

Jako przyczynę oddalenia powództwa Sąd Rejonowy wskazał niewykazanie przez powoda przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego.

Stwierdził, że czynnościom prawnym pozwanego odnośnie do przedmiotowego prawa do lokalu mieszkalnego można by przypisać cechę bezprawności tylko w przypadku procesowego ustalenia bezskuteczności tej czynności prawnej. Powód jednak z takiego ustalenia w procesie zrezygnował cofając oparte na art. 527 kc żądanie ustalenia bezskuteczności czynności prawnej.

W uzasadnieniu postanowienia przedstawiającego Sądowi Najwyższemu sformułowane w nim zagadnienia prawne Sąd Okręgowy, z powołaniem się na stanowisko judykatury, bez zastrzeżeń zaakceptował deliktową podstawę prawną dochodzonej przez powoda ochrony prawnej. Odmienne jednak niż Sąd Rejonowy uznał, że istnienie orzeczenia uznającego czynność prawną dłużnika za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela nie jest przesłanką konieczną do rozpoznania roszczenia odszkodowawczego. Nic nie stoi bowiem na przeszkodzie, aby ustalenia w tym zakresie sąd poczynił samodzielnie, tym bardziej, iż ustalenie czy dana czynność dłużnika była bezskuteczna w stosunku do wierzyciela ma bezpośredni wpływ na zasadność roszczenia odszkodowawczego z tytułu czynu niedozwolonego. Wskazał, że przyjęcie stanowiska prezentowanego przez Sąd Rejonowy spowodowałoby, iż uwzględnienie powództwa wywiedzonego przez wierzyciela w stosunku do osoby trzeciej w oparciu o art. 415 k.c., w każdym wypadku wymagałoby wydania uprzednio orzeczenia stwierdzającego bezskuteczność czynności prawnej, a w takiej sytuacji wierzyciel dysponowałby dwoma tytułami egzekucyjnymi. Sąd Okręgowy podniósł nadto wątpliwość, której istoty bliżej nie uzasadnił, odnośnie do tego czy sąd może opierać się na domniemaniach wynikających z przepisów regulujących skargę paulińską, jeżeli tak jak w przedmiotowej sprawie, strony w ogóle do jej przesłanek się nie odnosiły, skupiając uwagę na przesłankach warunkujących odpowiedzialność deliktową. Stwierdził, że w doktrynie i orzecznictwie nie zostało także należycie wyjaśnione, czy w postępowaniu toczącym się przeciwko osobie trzeciej, która uzyskała korzyść wskutek czynności prawnej dłużnika, dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, a następnie wyzbyła się tej korzyści osoba ta może podnosić zarzuty, że w wyniku tej czynności dłużnik uzyskał korzyść, którą następnie przeznaczył na zaspokojenie swoich wierzycieli.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przewidziana w art. 390 § 1 k.p.c. instytucja pytań prawnych, z uwagi na wynikające z jego § 2 związanie sądów niższej instancji w danej sprawie poglądem prawnym Sądu Najwyższego wyrażonym w podjętej uchwale, stanowi odstępstwo od zasady podległości sędziów tylko Konstytucji i ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji). Nakazuje to stosowanie przy jego wykładni reguły wykładni ścisłej, literalnej, bez sięgania do argumentów celowościowych czy utylitarnych, prowadzących zawsze do szerszego rozumienia znaczenia normy prawnej (uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 30 kwietnia 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 199, nr 10, poz. 166).

Możliwość skorzystania przez sąd drugiej instancji z uprawnienia do przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego warunkowana jest wystąpieniem w sprawie poważnych wątpliwości prawnych oraz niezbędnością oczekiwanej odpowiedzi dla rozstrzygnięcia sprawy. Na sądzie tym spoczywa w związku z tym w pierwszej kolejności obowiązek szczegółowego uzasadnienia, że przedstawione zagadnienie prawne budzi poważne wątpliwości, przez wykazanie, iż dotychczasowe orzecznictwo i doktryna prawa nie dają w tym zakresie wystarczającego rozwiązania.

Wymogom tym nie odpowiadają przedstawione zagadnienia prawne. Podnoszony przez Sąd Okręgowy w ramach uzasadnienia pierwszego z nich fakt, że Sąd Rejonowy wyraził pogląd, który zdaniem Sądu Okręgowego nie zasługuje na aprobatę, nie świadczy sam przez się o wystąpieniu w sprawie poważnych wątpliwości, o jakich jest mowa w art. 390 § 1 k.p.c. (postanowienie SN z dnia 29 listopada 2005 r. III CZP 102/05, lex nr 177297). Celem zwrócenia się do Sądu Najwyższego w tym trybie nie jest uzyskanie wsparcia Sądu Najwyższego dla jednoznacznie sformułowanego przez sąd apelacyjny – jak w sprawie niniejszej – stanowiska co do właściwej wykładni przepisów stosowanych przy rozpoznawaniu apelacji.

Wbrew stanowisku wyrażonemu przez Sąd Okręgowy, kwestia objęta drugim z przedstawionych zagadnieniem była przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego m. innymi w wyrokach z dnia 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98, (lex nr 147235), z dnia 22 października 2004 r., II CK 128/04, (Biul. SN 2005, nr 2, poz.

16), z dnia 3 sierpnia 2006 r. IV CSK 83/06, (lex nr 255589), a wyrażone w nich stanowisko zostało zaakceptowane w piśmiennictwie.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji (art. 390 § 1 k.p.c. w z. z art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.).